

תמוז תשפ"א

יוני 2021

לכבוד

מנהלי בתי הספר, מדריכים, רכזי מקצוע ומורים לערבית ולעולם הערבים והאסלאם
שלום רב,

חוזר המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם – היערכות לתשפ"ב 1

תוכן עניינים:

עמ' 2	א. דברי פתיחה
עמ' 2-4	ב. דגשי המזה"פ - למידה מרחוק, שילוב ערכים וצמצום פערים בתחום הדעת
עמ' 5	ג. מיקוד למידה בשנת תשפ"ב
עמ' 5	ד. פיתוח מקצועי
עמ' 6	ה. השיח הדבור בכיתה
עמ' 6	ו. מאמרי מפמ"ר תשפ"ב
עמ' 6-7	ז. אוצר מילים
עמ' 7-8	ח. תכנית הלימודים החדשה בערבית דבורה לבתי הספר העל יסודיים – הפעלה בתשפ"ב
עמ' 8	ט. פיתוח חומרי למידה
עמ' 8	י. הערכה חלופית
עמ' 8-9	יא. הערכה פנימית בית ספרית
עמ' 9-10	יב. לומד עצמאי
עמ' 10	יג. כנס רכזות ורכזי מקצוע של המזכירות הפדגוגית
עמ' 11	יד. צוות הדרכה

א. דברי פתיחה

מטרת חוזר מפמ"ר זה היא היערכות לקראת שנת תשפ"ב וסיכום המידע אשר הועבר בשנה האחרונה, וזאת על מנת שהרכזים והמורים יקבלו מידע על אופן ההוראה, הלמידה וההערכה בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם, לקראת היציאה לחופש הגדול וכדי להיערך לקראת שנת הלימודים תשפ"ב.

במהלך שנת הלימודים תשפ"א, לימדנו באופן היברידי – חלק מן השיעורים נלמדו מרחוק וחלקם פנים אל פנים. פיתחנו עבור המורים יחידות הוראה לכל שכבות הגיל, אשר סייעו למורים בהוראה, בלמידה ובהערכה, והמורים השתלמו בהשתלמויות מגוונות שאפשרו פיתוח מקצועי רחב בהתאם ליעדי המקצוע ולדגשים בתחומי הדעת ערבית לדוברי עברית ועולם הערבים והאסלאם.

כולנו תקווה כי בשנת תשפ"ב נחזור לשגרת למידה רצופה ומהנה ואנו מאחלים לכולם בריאות.

ב. דגשי המזה"פ

בשל התפרצות נגיף הקורונה ובהתאם להחלטות הממשלה, המורים במערכת החינוך ותלמידי ישראל לימדו ולמדו מרחוק בכל שכבות הגיל. בתחום הדעת ערבית לדוברי עברית נרתם צוות מסור של אנשי חינוך כדי להכין מצגות לשיעורים מקוונים ולהעבירן באמצעות המדיות השונות לכלל תלמידי ישראל.

בשלב הראשון הועברו השיעורים במסגרת "צו-שמונה חינוכי" ברשת, והמורים שידרו מבתיים בשידור חי או בהקלטה. בהמשך, צולמו השיעורים באולפני הרצליה ושודרו בערוצי הטלוויזיה וברשת עבור התלמידים ועובדי ההוראה. מדי שבוע פורסמה "מערכת שידורים לאומית", ולציבור המורים לערבית ולתלמידיהם ניתנה האפשרות לצפות בשידורים ולהשתתף בהם.

הצוות שהכין את השיעורים תכנן וחיבר שיעורים אטרקטיביים בהלימה לתוכנית הלימודים, תוך התאמה לכלל שכבות הגיל ותוך הקשבה לצורכי התלמידים והמורים בתקופת הלמידה המתאגרת שניצבה בפנינו. לאתר משרד החינוך ולאתר המפמ"ר מועלה בימים אלה מאגר הקלטות השיעורים ששודרו וכן מצגות חדשות נוספות. כל אלה יכולים לשמש את קהילת המורים והתלמידים הן בשגרה והן בלמידה מרחוק.

השיעורים המצולמים מופיעים [במאגר](#) המרוכז למורים לערבית ועולם הערבים והאסלאם.

בנוסף, פיתחנו חומרי הוראה, למידה והערכה המותאמים ללמידה מרחוק אשר מופיעים באתר המפמ"ר והכשרנו את המורים במפגשים מקוונים להוראה מרחוק. ההשתלמויות בשנת תשפ"ב תתמקדנה בשילוב דגשי תחומי הדעת כפי שיפורטו להלן בחוזר המפמ"ר, וכן במיומנויות ובכלים פדגוגיים להוראה מרחוק המותאמים למאה ה-21. התפיסה שאותה אנו מובילים באגף שפות דוגלת **בחיזוק השיח הדבור** בכיתה בכל שכבות הגיל.

בהוראת הערבית הדבר מתבטא בפיתוח תכנית לימודים חדשה לבתי הספר העל יסודיים ובחיזוק השיח הדבור גם בכיתות בתי הספר היסודיים וגם בחטיבות הביניים. בחופשת הקיץ וכן במהלך שנת תשפ"א, השתלמו מורים לערבית בחטיבה העליונה ונחשפו לתכנית הלימודים החדשה כהיערכות להוראתה במגמות ערבית.

נושא השיח הבין אישי יוצג בהרחבה בסעיף ו' שלהלן.

בנוסף, דוגל אגף שפות **בחיזוק אוצר המילים** בכל שכבות הגיל, תוך הקפדה על הוראת אוצר מילים ככלי ללמידת שפה וכן בהרחבת אוצר המילים תוך שימוש בטקסטים מגוונים. אנו פועלים רבות לחזק את אוצר המילים באמצעים מגוונים. נושא זה יפורט בהמשך בחוזר.

שילוב ערכים בתחום הדעת

הדיון בסוגיות ערכיות, בדילמות מוסריות ובאקטואליה הינו חלק אינטגרלי מהלמידה בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם. תחומי דעת אלו מזמנים שיח ערכי, חברתי ופרטי המגביר את עניין התלמידים בהם ומפתח חשיבה ביקורתית מנומקת ומורכבת בד בבד עם הקניית ידע ותכני לימוד. העיסוק בערכים בלמידה מפתח את תפיסת העולם הערכית של התלמידים, מחזק את מודעותם החברתית ומכשיר אותם להיות אזרחים מעורבים במדינה דמוקרטית. עיסוק זה מגביר את המוטיבציה לרכישת ידע, מטפח סובלנות לדעות שונות ומפתח דרכי התמודדות אישית עם רגשות, עמדות והתנהגויות.

חינוך לערכים ולהבעת עמדות מתבטא בדיון בנושאים ערכיים בין מורה לתלמידים ובין תלמידים לבין עצמם בפתיחות ובכבוד הדדי, מעודד את חופש המחשבה והבחירה של התלמידים, מזמן לתלמידים אפשרות להיות מעורבים באופן פעיל בלמידה ומעניק להם הזדמנות לנקוט עמדה אישית, מאתגר את חשיבתם הביקורתית ומגשר בין החומר הנלמד לעולמם של התלמידים. כמו כן, מקנה להם התנסות המשלבת חוויה רגשית, למידה חברתית והעמקת הידע. שילוב ערכים בהוראה הינו מקור ללמידה משמעותית, המעודדת מעורבות תלמידים ומייצרת למידה חווייתית ורלוונטית לעולמם של התלמידים.¹

בכל אחד מתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם נוכחים ערכים רבים. באמצעות חילוץ והבלטה שלהם ניתן להגיע לדיון עמוק. שילוב הערכים בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם בא לידי ביטוי בכל טקסט שאליו נחשפים התלמידים בערבית, אם בהקשר ליצירה ספרותית מודרנית או קלאסית ואם בהקשר לאקטואליה ולנושאי השעה. כמו כן, שאלות עומ"ר מופיעות במסגרת בחינות הבגרות.

בהוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם אנו מעמיקים את העיסוק בערכים, במעורבות והרלוונטיות (עומ"ר), בלמידה, בהוראה ובהערכה. הדבר בא לידי ביטוי בפיתוח המקצועי, בשיח בכיתה ובשילוב שאלות העוסקות בנושא עומ"ר בבחינת הבגרות, תוך הבלטת נושא הערך / הערכים בכל אחד מהקטעים הנלמדים בכיתה, בין אם אלו קטעים אקטואליים או טקסטים הלקוחים מיצירות ספרות שונות (טקסטים מודרניים או קלאסיים).

אנו מבקשים מהמורים לשלב את השיח הערכי בלמידה ובכיתות. **בהמשך להעמקת השיח בכיתה, תשולבנה שאלות העומ"ר בבחינות הבגרות גם בשנת תשפ"ב עד לכדי כ-10 נקודות לשאלה שתכלול סעיפי ידע וערכים.**

המטרה בהוראת הערבית ובעולם הערבים והאסלאם היא שנושא הערכים יהווה חלק בלתי נפרד מהלמידה בכיתה בכל קטע אשר המורה מלמד, אם בתחום האקטואליה, הספרות המודרנית או הקלאסית וכד', ושתשובה נכונה תיחשב כזו המבוססת ומנומקת על בסיס הידע של תחום הדעת.

למאמרים בנושא שאלות העומ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו [כאן](#).

צמצום פערים

בשנת הלימודים תשפ"א הלמידה התקיימה בצורה היברידית: פנים אל פנים ולמידה מרחוק. כתוצאה מכך, צברו התלמידים פערים בהשלמת חומרי הלימוד.

¹ להרחבה על הנושא ראו:

<https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/LemidaMashmait/Arachim/ArachimDaat.h>

[tm](#)

לשם צמצום הפערים וקידום תלמידינו ולאחר החזרה לשגרה, אנו פועלים בשני מישורים עיקריים: ה"מה" וה"איך":

במישור האחד "מה", עיצבנו תכנית עבודה לשנה"ל תשפ"ב לכל שכבת גיל בהלימה לתכנית הלימודים הקיימת, תוך מיקוד נושאי ההוראה-למידה בתחום הדעת ערבית בכיתות ה-ו, בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות. התכנית כוללת פריסה חודשית של נושאי הלמידה לחזרה ולהוראת השפה הערבית על ארבע מיומנויותיה. כמו כן כוללת התכנית שיח בין אישי ונושאי תרבות ואקטואליה. פרסמנו למורים המלצה לתכנון הוראה, למידה והערכה [בתכניות הלמידה](#) בתשפ"ב.

במישור השני "האיך", בהיותנו מחויבים לאוכלוסיית תלמידים הטרוגנית המאופיינת בשונות, בכוונתנו להתמקד בקידום תלמידים מאתגרים ובטיפול מצוינות אישית.

אנו נמליץ למורים לפעול לצמצום פערים לימודיים בדרכים הבאות:

- א. מיפוי התלמידים בכיתה בדרכים מגוונות ובעקבותיו בניית תכניות עבודה אישיות מותאמות לשונות התלמידים. התכניות תכלולנה מגוון רחב של משימות ואירועי הערכה מרובים שיעניקו הזדמנויות רבות לחוויות הצלחה בקרב התלמידים. המיפוי יתבצע בשיתוף גורמים מקצועיים בבית הספר.
- ב. התאמת ההוראה, הפעילות הלימודית והתהליכים הדידקטיים לנטיות האישיות של כל תלמיד ותלמידה, לסגנונות למידה שונים ולקצב למידה שונה.
- ג. מוכוונות להישגיות המשלבת פיתוח מצוינות עצמית ולמידה עצמאית.
- ד. למידה בסביבה טכנולוגית דיגיטלית חדשנית וגיוון דידיקטי.
- ה. שימור הלמידה ההיברידית.
- ו. שילוב הערכה חלופית ושילוב ערכים בהוראה המהווים למידה משמעותית עבור התלמידים.
- ז. מתן שעות פרטניות מובנות מראש וגמישות בהתאם לתהליך התקדמותו של התלמיד במהלך השנה.
- ח. שילוב רמות שונות של חשיבה במיומנויות השפה במשימות ההוראה, הלמידה וההערכה.
- ט. למידה באווירה תומכת ומעודדת.
- י. הוראה דיפרנציאלית שתתבסס על העדפות למידה ומתן בחירה ואוטונומיה לתלמידים בתהליך הלמידה, לשם הגברת המוטיבציה אצל הלומד. הוראה זו תתקיים תוך זיהוי הצרכים הייחודיים של כל תלמיד ותלמידה בהתאם לשונות ביניהם. יצירת הדיפרנציאציה עבור כל תלמיד ותלמידה תהיה על ידי התאמת תוכן הלמידה (מה לומדים), התהליך (איך לומדים ועם מי) ותוצר הלמידה והדרכים להצגתו (איך מציגים את ההבנה). ההערכה על ביצועי ההבנה תהיה מעצבת. עיקרון נוסף יהיה עבודה בקבוצות קטנות המתמקדת בחקר ובפתרון בעיות והמאפשרת קיום דיונים משמעותיים בין תלמידים, למידה הדדית, עבודת צוות ושיתופי פעולה.²

² להרחבה על הנושא ראו:

<https://www.mop.education/practice-marom/%D7%94%D7%95%D7%A8%D7%90%D7%94-%D7%93%D7%99%D7%A4%D7%A8%D7%A0%D7%A6%D7%99%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%A7%AA>

https://avneyrosha.org.il/resourcecenter/Pages/Differential_Teaching.aspx

ג. מיקוד למידה בשנת תשפ"ב

בתחום הדעת ערבית לדוברי עברית מתקיימת בחינת בגרות בהיקף 70% בשאלון 018381 וכן הערכה פנימית בהיקף 30% בשאלון 018283. שאלון זה כולל שלושה פרויקטים בהיקף 10% כל אחד, ובכללם הבחינה המסכמת בעל פה של 5 יח"ל בהיקף 10%.

בתחום עולם הערבים והאסלאם מתקיימת בחינת בגרות בהיקף 40% בשאלון 019281 וכן הערכה פנימית בהיקף 60% בשאלון 019383 הכוללת עבודת חקר והיבחנות פנימית.

בשנת הלימודים תשפ"ב, בתחומי הדעת ערבית לדוברי ערבית ועולם הערבים והאסלאם, יפורסם באתר המפמ"ר [מיקוד למידה](#) לידעת המורים לשם היערכות להוראה לקראת שנת הלימודים תשפ"ב. בנוסף, פורסמה [טבלת מיקוד למידה מורחבת](#) לכל שכבות הגיל בערבית ובעולם הערבים והאסלאם, הכוללת גם נושאים נוספים ללמידה על פי התקדמות הלמידה. טבלה מורחבת זו נועדה לסייע למורים לתכנן את ההוראה, הלמידה וההערכה בראייה כוללת של כל תכנית הלימודים בהתאם לשכבת הגיל.

מגוון החלופות בהערכה נתונות לבחירתו של המורה/הרכז בבית הספר בהתאמה למבנה הכיתה/ לתלמיד ותוך התייחסות למאפיינים המשתנים.

להלן מגוון אפשרויות הבחירה:

חלופות בהערכה – 30% בהוראת הערבית לדוברי עברית

1. שיח בין אישי – שיחה בערבית על מגוון נושאים.
2. פרויקט בתחום האקטואליה.
3. פרויקט בתחום העיתונות.
4. פרויקט בתחום הספרות.
5. פרויקט בתחום הדקדוק.
6. סקירת העיתונות הערבית בישראל.
7. האזנה, תמלול ותרגום סרטון/פרסומת/ידיעה.
8. או כל חלופה/הצעה שביה"ס מרכיב בהתאם לנושאים ולדגשים שהוא מבקש להנחיל ולפתח בקרב תלמידיו. מידע מפורט ניתן למצוא באתר המפמ"ר.

ד. פיתוח מקצועי

בשנת הלימודים תשפ"ב תתקיימה השתלמויות מחוזיות, השתלמויות ארציות (השתלמות בערבית דבורה והשתלמות מרוכזת בבית יציב) והשתלמויות מקוונות כמפורט להלן:

- * השתלמות חדשה - פדגוגיה ג' וחקר המוח, שתסייע למורים בהטמעת הפדגוגיה הדיגיטלית בהוראת הערבית ועולם הערבים והאסלאם בבתי הספר.
 - * השתלמות חדשה - לומד עצמאי בערבית ובעולם הערבים והאסלאם
 - * השתלמות מקוונת לרכזי מקצוע
 - * השתלמות מקוונת העוסקת בשילוב סרטונים בהוראה
 - * קורס על - השתלמות ללמידה מיטבית מרחוק בערבית ובאסלאם
 - * בנוסף, פיתחנו קורס מיקרו קרדיטציה בערבית.
- מידע מפורט ישלח בהמשך.

ה. השיח הדבור בכיתה - דגשי המקצוע

על פי תכנית הלימודים מושם דגש על השיח בכיתה בערבית בכל שכבות הגיל. המטרה היא שבכל שיעור תתנהל שיחה בערבית בין המורה לתלמידים. וכן כל שיעור יכלול בתחילתו (עד כ-10 דקות) שיחה בערבית הדבורה בין המורה לתלמידים ובין התלמידים לעמיתיהם, אודות מגוון הנושאים הנלמדים בתכנית הלימודים על-פי שכבת הגיל. אנו מבקשים מהמורים להקפיד ולשוחח עם התלמידים בערבית ולעודד אפשרויות והזדמנויות לשיח בערבית בכיתה.

אנו נשים דגש על שילוב השיח הבין-אישי בהוראה בכיתות בכל שכבות הגיל. כמו כן, פותח אוגדן לשיח הבין אישי והוא מצוי באתר המפמ"ר לשימוש המורים. בנוסף, פיתחנו תכנית לימודים חדשה להוראת הערבית הדבורה לחטיבה העליונה ויחידות הוראה שתסייענה למורים בהוראת הערבית הדבורה בשכבת גיל זו. במהלך חופשת הקיץ ובמהלך שנת הלימודים תשפ"א, הכשרנו את המורים בחטיבה העליונה להוראת הערבית הדבורה (החל משנת הלימודים תשפ"א), על פי תכנית הלימודים החדשה.

הוראת הערבית הדבורה משולבת בכל שכבות הגיל החל מבתי הספר היסודיים. פיתחנו תכנית לימודים חדשה ואף פיתחנו חוברת להוראה, למידה ותרגול לכל שכבת גיל. בנוסף, תזכורת למורי חטיבת הביניים – יש לשלב בכל שיעור ערבית 10 עד 15 דקות של שיח בערבית דבורה לשם פיתוח מיומנות הדיבור.

1. מאמרי מפמ"ר תשפ"ב - [המאמרים האקטואליים](#) שנבחרו לשנת תשפ"ב הם :

1. إسحاق نأفون - أول إسراء ائيلي يُلقي خطابًا في ألبزلمان المصريّ - להוראה, למידה והיבחנות בבחינת הברגרות.

2. "ثلاجة الخير" - شباب يبأرون إلى الإحسان - להוראה בכיתה ולתרגול.

יש ללמד את המאמרים מבחינת תוכנם, מבחינת התופעות הדקדוקיות שבהם (פועל ותחביר), וכן להתייחס למסרים ולערכים המופיעים בקטעים.

כמו כן יש לחזק את נושא הכתיבה באמצעות מענה על שאלות ספציפיות ועל שאלות כלליות כמו גם עיסוק בשאלות נקיטת עמדה כלפי סוגיה המופיעה בקטע.

2. עדכון אוצר מילים

אוצר המילים עודכן ומצוי באתר המפמ"ר. אוצר המילים מהווה בסיס לרכישת השפה ואנו מדגישים את חשיבות הוראת מאגר המילים לתלמידי כל השכבות.

המטרה היא ליצור יריעה רחבה ורלוונטית ככל האפשר של אוצר מילים שימש בסיס איתן להתמודדויות עם נושאי הלימוד השונים בהתאם לשכבות הגיל השונות.

יש להדגיש כי כל מאגר מילים של שכבת גיל מסוימת מחייב לימוד של מאגרי המילים של שכבות הגיל הקודמות לו, למשל: תלמיד כיתה ט' מחויב לדעת את מאגרי המילים של שכבות ז'-ט' וכן הלאה.

מאגר המילים של כיתה י' אינו כולל את המילים שהופיעו גם בחטיבת הביניים כפי שהיה במאגר הקודם. כאמור לעיל, תלמיד כיתה י' מחויב מעתה לדעת את מאגרי המילים של כיתות ז'-י'.

מאגרי המילים נוקדו לטובת התלמיד. כמו כן, נוספו צורות הריבוי של שמות העצם ברוב המילים, צורת העתיד של פעלים מגזרות החסרים במאגרים של כיתות שטרם למדו אותן, וכן הובאו מספר תרגומים אפשריים למילים מסוימות וכד'.

אנו ממליצים ללמד את מאגרי המילים מתוך הקשרים, במשפטים או בטקסטים, ולא כרשימת מילים מילונאית, העומדת בפני עצמה.

יש להדגיש כי מאגר זה משמש רק בסיס לאוצר המילים הנדרש להבנת טקסטים בערבית מסוגים שונים. אי לכך, מן הראוי להרחיב את אוצר המילים הזה באמצעות קטעי אקטואליה ויצירות ספרותיות שונות. אוצר המילים המעודכן יהווה תשתית להערכה (מבחנים, עבודות, הערכה חלופית) בכל שכבות הגיל. אוצר המילים מופיע באתר המפמ"ר לנוחיות המורים והתלמידים. למאגר מילים זה צורף נספח שהרחיב את אוצר המילים בתחום השיח הבין-אישי.

ח. תכנית הלימודים להוראת הערבית הדבורה לבתי הספר העל יסודיים - הפעלה בתשפ"ב

לפני כשנתיים אושרה תכנית לימודים חדשה בערבית לבתי הספר העל יסודיים לכיתות י"ב-י"ב המבוססת על הוראת השפה הדבורה בשילוב מיומנויות הקריאה, הכתיבה, ההאזנה והדיבור. התכנית מתמקדת בשיח בערבית דבורה בנושאים רלוונטיים הקשורים לעולמם של הלומדים. מתוך הכרה בחשיבות פיתוח המיומנויות התקשורתיות של הלומדים, החליטו חברי ועדת המקצוע בערבית להקים ועדה לעדכון תכנית הלימודים. בתכנית נכתבה יחידה חדשה שכוללת נושאים שונים להוראת ערבית דבורה בחטיבה העליונה בבתי הספר העבריים (כיתות י"ב-י"ב). זאת מתוך שאיפה שידיעת השפה הערבית הדבורה תאפשר למידה רחבה ומעמיקה יותר של השפה הערבית על כלל שימושיה, תכלול שיח יומיומי רלוונטי, קירוב לבבות והבנה טובה יותר של דוברי הערבית. השפה הערבית הדבורה תילמד לצד השפה הערבית התקנית (הסטנדרטית) כיחידה בחטיבה העליונה (כיתות י"ב-י"ב).

תלמידי מגמת ערבית בכל בתי הספר הלימודים לרמת היבחנות של 5 יח"ל ילמדו את היחידה בערבית הדבורה כחלק אינטגרלי מתכנית הלימודים.

בשנת הלימודים תשפ"ב, תושלם ההערכה החלופית בכיתה י"ב להיקף הנדרש בהתאם לתכנית הלימודים לערבית הדבורה בחטיבה העליונה. כלומר, אם התלמידים ביצעו הערכות חלופיות בכיתות י"א-י"א בהיקף 20%, יושלמו עשרת האחוזים הנוותרים בתכנים מתוך תכנית הלימודים בערבית הדבורה. השלמה זו של ההערכה החלופית בהיקף של 10% תכלול את החלקים הבאים:

- א. שיח בערבית דבורה בתכנים הקשורים לתלמיד, למשפחתו, לביתו, לבית ספרו, לתחביביו, וכדומה (על-פי תכנית השיח הבין אישי הנלמדת עד כה בכיתות י"ב)
- ב. + הוראת שלושה נושאים מתוך תכנית הלימודים החדשה לערבית דבורה (נושא אחד מתוך שלושת הנושאים הוא על פרויקט הספרות ויצירות ספרותיות שנלמדו בכיתה)
- ג. + קטעי קוראן/קלאסית (בהתאם לתכנית הנלמדת עד כה בחט"ע). על קטעי הקוראן/ הקלאסית ייבחנו התלמידים בכתב או בעל-פה, על פי בחירת המורה.

הוראת יחידת הערבית הדבורה לאורך שלוש השנים בכיתות י"ב-י"ב תמיר 20% מתוך ההערכה החלופית על פי תכנית זאת לקראת היבחנות בבגרות חיצונית בשנים הבאות. תלמידי י"ב בתשפ"ב, יילמדו את יחידת הערבית הדבורה בהיקף 20% ברצף שלוש השנים (בכיתות י"ב-י"ב) וייבחנו בסוף כיתה י"ב חיצונית ע"פ התכנים המפורטים בתכנית הלימודים להוראת הערבית הדבורה בחט"ע. תלמידי י"א בתשפ"ב ילמדו במשך השנתיים (בכיתות י"א-י"ב) נושאים מתוך תכנית הלימודים לערבית הדבורה ע"פ המפורט בתכנית בהערכה חלופית פנימית ותלמידי י"ב כמפורט לעיל. הודעות על כך תימסרנה בהמשך.

לימוד שני רובדי השפה, הכתובה והדבורה, והמעבר מרובד אחד למשנהו בצורה גמישה יחזקו אצל התלמידים את המיומנויות התקשורתיות, יפתחו את המודעות הלשונית שלהם באופן רחב יותר, ובד בבד ירחיבו את ידיעותיהם ואת אוצר המילים שלהם בשפה הערבית.

היכולת לשוחח בערבית על נושאים רלוונטיים הקשורים לעולמם של הלומדים, תגביר את המוטיבציה של התלמידים להשתמש בשפה בהזדמנויות שונות בחיי היום יום.

לרשות המורים פותחו [יחידות הוראה](#), המשמשות בסיס להוראה בכיתה.

לשם הכרת התכנית החדשה להוראת הערבית הדבורה בחטיבה העליונה, עדכנו את המורים על עריכת השתלמויות בתחום זה שתאפשר למורים ללמד את התכנית בחטיבה העליונה החל משנת הלימודים תשפ"א. במהלך השנה החולפת ערכנו ארבע השתלמויות למורים להיכרות עם התכנית, חשפנו את [יחידות ההוראה](#) אשר פותחו עבור המורים בהתאם לתכנית הלימודים החדשה והעשרנו את הלומדים בכלים פדגוגיים. כמו כן, תיערך השתלמות נוספת אחרונה בשנת הלימודים תשפ"ב עבור המורים שלא הספיקו להשתלם.

[תכנית הלימודים](#) לערבית הדבורה לחט"ע מפורסמת באתר המפמ"ר לערבית ועולם הערבים והאסלאם. צוות הפיקוח וההדרכה מאחל למורים המשך הצלחה בהטמעת תכנית הלימודים בערבית דבורה לבתי הספר העל יסודיים.

ט. פיתוח חומרי למידה

צוות הפיקוח וההדרכה בערבית ובעולם הערבים והאסלאם מפתח חומרי למידה וחומרי עזר שיכולים לסייע למורים בשמירה על שיגרת הלמידה ובהיערכות לקראת תהליך ההערכה המסכם. החומרים נשלחים אל המורים במייל ומפורסמים באתר המפמ"ר (מומלץ להעתיק את הקישור לדפדפן):

[חומרי למידה בערבית](#) [חומרי למידה בעולם הערבים והאסלאם](#)

בתחום הדעת ערבית לדוברי עברית:

הקלטנו [שיעורים](#) לתלמידים באולפני הטלוויזיה ללמידת נושאים בסיסיים ולשם היערכות לקראת בחינות הבגרות. ריכזנו עבורכם את [השידורים שהוקלטו בערבית](#). כמו כן, באתר המפמ"ר אנו נרכז את המצגות אשר נכללו בשידורים.

י. הערכה חלופית

תהליך ההערכה הנמשך לאורך שנות לימודי תחום הדעת, כולל את הפרויקטים שהתלמידים נדרשים לבצע, בסיוע, בהנחיה ובליווי של המורה. בנוסף, ריכזנו פירוט [הערכות חלופיות](#) באתר המפמ"ר לערבית ולעולם הערבים והאסלאם.

בערבית היקף ההערכה החלופית הינו 30% הכולל פרויקטים (בהיקף של עד 10% כל אחד) ומתוכם הערכה/היבחנות בעל-פה של התלמידים במסגרת סיכום תהליך הלמידה בהיקף 5 יח"ל.

אנו מצרפים [מחווון להערכה חלופית](#) לבחינה בעל-פה ובכתב.

בעולם הערבים והאסלאם היקף ההערכה החלופית הינו 60% הכולל עבודת חקר ובחינה בית ספרית.

ערכנו עבור המורים [סביבת למידה](#) בגניאלי המרכזות את החלופות בהערכה.

יא. הערכה פנימית בית ספרית

בשנת הלימודים תשפ"א, הושם דגש רב על ההערכה הפנימית הבית ספרית. מיומנויות ההערכה חשובות וחיוניות כיום יותר מתמיד לכל איש ואשת חינוך, הן ככלי למתן ציון בגרות מהימן והוגן והן ככלי למתן ציון המסכם את הלמידה במהלך השנה.

כאשר מורים מבקשים לגבש שיטת הערכה מיטבית לתלמידיהם, עליהם להפעיל מערך של שיקולי דעת מקצועיים מושכלים כדי להחליט האם להשתמש במבחן או בעבודה, בדגם או בסימולציה, וכן לדעת כיצד לבנות אותם, אילו מיומנויות וידע יצטרכו לשקף ואיך להשתמש בהם ככלי לקידום הלמידה וההתפתחות של התלמידים.

כמו כן, יש להחליט לגבי תכלית ההערכה ולגבי הערכים שתהליך ההערכה נדרש לספק. לדוגמה, אם המטרה היא לתמוך בפיתוח מיומנות של חשיבה ביקורתית בקרב התלמידים, יהיה ממד האינפורמטיביות של כלי ההערכה חשוב ביותר, שכן הוא מספק ללומד ולמורה את הבסיס שעליו הם יכולים לתכנן את המשך תהליך הלמידה ולהפיק לקחים. כדי לאמוד את יכולת הלומד לשם קבלת החלטה כגון מתן ציון בגרות, חשוב ליצור כלי הערכה בעל תוקף ומהימנות מאוד גבוהים ולצמצם ככל הניתן את ההטיות העלולות להשפיע על תוצאותיו. הבסיס להגדרת הדרישות מהתלמידים וההישגים שרוצים להשיג בתהליך, הוא המחווין. בתחילת תהליך הלמידה על המורה לחבר את המחווין או להגדיר את ביצועי ההבנה כדי לכוון ולמקד את תהליך הלמידה. מיומנות חשובה נוספת הנדרשת מהמורים היא תכנון וכתובה נכונים של כלי ההערכה, בין אם מדובר בכתובת מבחן, משימה לעבודה כתובה, הגדרות לפרזנטציה ועוד. את כלי ההערכה יש לחבר באופן שיכיל בצורה הטובה והמדויקת ביותר את הידע והמיומנויות, את דפוסי הפעולה ואת ההתנהגות שהוגדרו במטרות הלמידה במחווין, להכניס כמה שפחות גורמים שאינם רלוונטיים ולחבר שאלות ומשימות ברורות וחד משמעיות.

בסיום תהליך ההערכה חשוב לתכנן באופן נכון את הדרך בה יינתן המשוב ובה ייחשפו התלמידים לביצועיהם וליכולותיהם.³

צוות ההדרכה פעל השנה באופן אינטנסיבי על מנת לחשוף את המורים למיומנויות אלה של הערכה פנימית, להבין את הצרכים של בתי הספר התיכוניים במחוזות השונים ולסייע ככל שניתן למורים לתת לתלמידיהם ציוני בגרות איכותיים ובעלי רמת מהימנות גבוהה.

הצוות הודרך מטעם המזכירות הפדגוגית וערך מספר רב של מפגשים פנימיים כדי לגבש המלצות הנוגעות לאופן מתן הערכה פנימית מהימנה לבגרות בבתי הספר, דן בסוגיות ובדילמות שעלו מן השטח, חיפש ומצא אמצעים לפתרון בעיות בתחום ושם דגש רב על תמיכה והכוונה נכונה של המורים.

בכל מחוז נערכו פגישות הדרכה של המדריכים עם מורי התיכוניים השונים, הפגישות נערכו באופן פרטני או קבוצתי ואפשרו שיח רחב ומעמיק בנושא. ניכר היה שלמפגשים אלה הייתה חשיבות רבה והם הניבו תוצאות יפות, תוך קיום שיתוף פעולה אפקטיבי ומועיל.

יב. לומד עצמאי

בתחומי הדעת ערבית ועולם הערבים והאסלאם אנו שואפים לטפח לומד עצמאי, דהיינו לומד בעל מוכוונות עצמית בלמידה, האחראי ללמידתו, המודע ליכולתו להתפתח, לחשוב ולפעול בדרך עצמאית. הפיכתו של תלמיד ללומד עצמאי נרכשת. היא אומנם תלויה באפיוני הלומד, במוטיבציה, במיומנות ובמחויבות, אך תלויה במידה

³ להרחבה על הנושא ראו: פרקטיקות להערכת תלמידים, דר' ערן ברק-מדינה, אגף מו"פ, ניסויים ויזמות,

דצמבר 2018. <https://www.mop.education/wp-content/uploads/praktikot.pdf>

רבה במנחה, אשר תפקידו להקנות לו כלים מתאימים ותמיכה מתמדת בתהליך. כמחנכים וכמורים בתחומי דעת אלו מומלץ לנקוט בדרכים הבאות:

א. לטפח בלומד תחושת מסוגלות תוך סיוע בזיהוי עצמי של חוזקותיו, להגדיר מטרות ויעדים ולכוונו להצלחה.
ב. ליצור רלוונטיות ועניין בקרב הלומד, כך שיעוררו בו מוטיבציה. הדבר יכול להיעשות באמצעות כלים שונים כגון צפייה בסרטון ומענה על שאלות מכוונות ומערערות, שאלות עומ"ר, חידות, חקירה באמצעות משחק ומשחוק, הקלטת פודקאסט בנושא הנבחר ועוד.

ג. לאפשר ללומד אוטונומיה ובחירה בין משימות ותוצרים.

ד. להקנות מיומנויות למידה ומיומנויות חיים כדי להתמודד עם ה"איך", למשל במסגרת למידת חקר, יחפש התלמיד חומרים ברשת ויברור אותם, ייצור סרטון, יכתוב פסקת טיעון ועוד.

ה. להבהיר את המשימות והיקפן ואת דרכי הגשתן באופן ענייני ומדויק.

ו. ליצור נגישות לידע כמו גם זמינות של המורה במשוב בתהליך כולו.

ז. לזמן ולעודד למידה עצמאית בקבוצה ולמידת עמיתים משמעותית, בה הלומד חוקר, מתייעץ ומשתף אחרים בידעותיו ובתוצריו.

ח. להקדיש מקום לשיח מצמיח, מעודד ומכיל ולתת משוב מקדם למידה.

הדרכים הראויות לטיפול מוכוונות עצמית ללמידה הן מתן אוטונומיה ובחירה, למידה עצמאית בקבוצות, איתור משאבים ברשת, "כיתה הפוכה" ולמידה אסינכרונית, ניסוח מטרות ויעדים, הערכה עצמית ועוד. כמו כן, שימוש בפלטפורמות המסייעות לתלמידים להפוך ללומדים עצמאיים בסביבה טכנולוגית חדשנית.⁴

בנוסף, ערכנו עבור המורים לערבית ולעולם הערבים והאסלאם [מרחב פיזיטלי](#) בגניאלי המרכז פעילויות בנושא לומד עצמאי.

יג. כנס רכזות ורכזי מקצוע של המזכירות הפדגוגית

בתחילת יוני נערך כנס של המזכירות הפדגוגית לכל רכזות ורכזי תחומי הדעת. כל המצגות שהועברו במסגרת ההרצאות וחדרי הדיון נמצאות [במרחב הפדגוגי](#) לשימושכם.

מתוך כ 2000 רכזי מקצוע (מכל המגזרים, הגילאים והמחוזות) שענו על השאלון, ניתן לראות כי ההגדרה הרווחת בקרב רכזי המקצוע את תפיסת התפקיד שלהם כוללת: אחריות לבניית תכנית עבודה ומימושה, אחריות על התווית תפיסת הלמידה והובלת צוות מורים המלמדים את תחום הדעת והתמקצעותם.

אנו, במזכירות הפדגוגית, מכירים בתפקידכם החשוב כמחוללי שינויים פדגוגיים בתוך בית הספר, ומזמינים אתכם להמשיך להיות בקשר עם המפמ"רים ומדריכיהם. תודה רבה לכל מי שהשתתף בכנס הראשון מסוגו שכלל את רכזי המקצועות מכל תחומי הדעת ומכל שלבי הגיל. הכנס היה מעשיר ופורה בזכותכם.

כנס הרכזים הבא יתקיים במהלך חודש אוקטובר 2021. עקבו אחרינו בפייסבוק ובאתר המזכירות המתחדש. להלן [מערך השתלמויות תשפ"ב](#) של המזה"פ המפורסם.

⁴ להרחבה על הנושא ראו:

https://meyda.education.gov.il/files/Tochniyot_Limudim/HalachaVemase/MechkareHaaracha/TipuachLomed.pdf

<https://www.edunow.org.il/article/3987>

יד. צוות ההדרכה – צוות ההדרכה עומד לרשות המורים ומסייע לו במהלך השוטף של השנה וכן בהיערכות לקראת שנת הלימודים הבאה. ליצירת קשר ניתן למצוא את פרטי המדריכים באתר המפמ"ר - [בעלי תפקידים](#).

תודה על שיתוף הפעולה!

בברכת חופשה נעימה,

סיגלית שושן

מפמ"ר ערבית ועולם הערבים והאסלאם

העתקים:

- ד"ר מירי שליסל, יו"ר המזכירות הפדגוגית
- מנהלי המחוזות
- פרופ' אייל זיסר, יו"ר ועדת המקצוע לערבית ולעולם הערבים והאסלאם
- גב' דליה פניג, ס. יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי
- מר משה זעפרני, מנהל אגף א' שפות
- גב' דסי בארי, מנהלת אגף א' החינוך העל יסודי
- מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות
- מדריכים המחוזיים לערבית